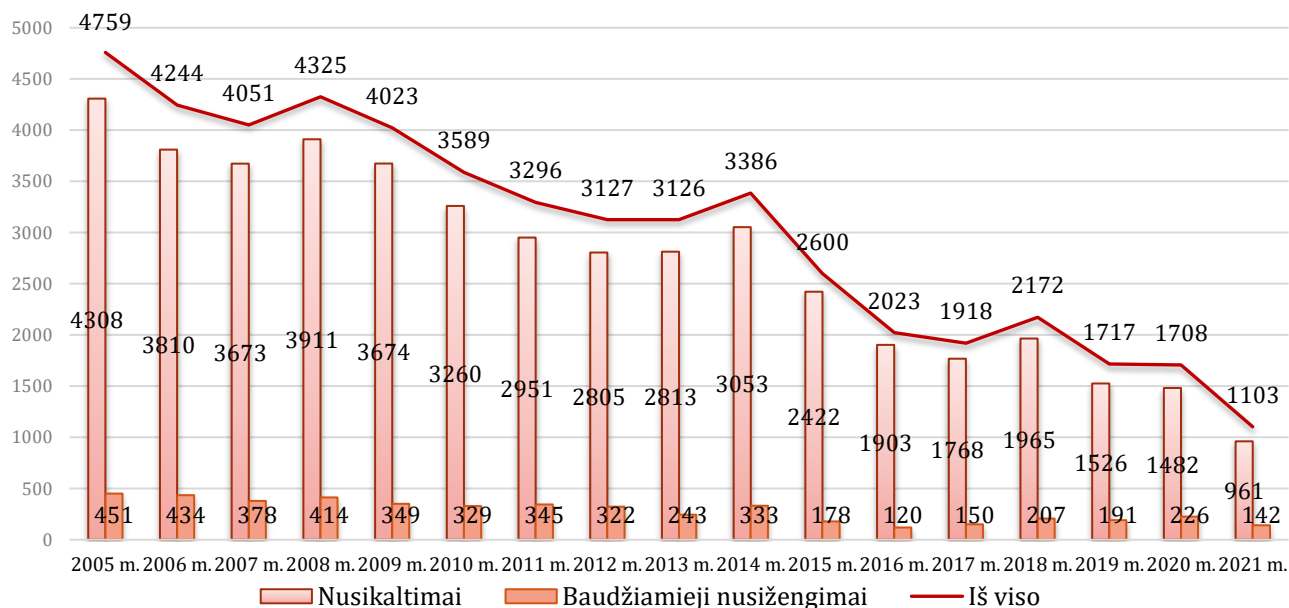

Statistinių duomenų apie 2021 m. užregistruotas nusikalstamas veikas, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, apie nepilnamečius, kurie įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką, bei nuo nusikalstamų veikų nuketėjusius vaikus, analizė

1. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami nepilnamečiai

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2021 m. Lietuvoje buvo ištirta 1103 nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai. Iš šių veikų nusikaltimai sudarė 87,1 proc., baudžiamieji nusižengimai – 12,9 proc. Lyginant pastarųjų septyniolikos metų statistinius duomenis, matyti ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė nepilnamečiai, mažėjimo tendencija. Nuo 2005 m. šių veikų sumažėjo nuo 4759 iki 1103, t. y. net 76,8 proc. (žr. 1 pav.).

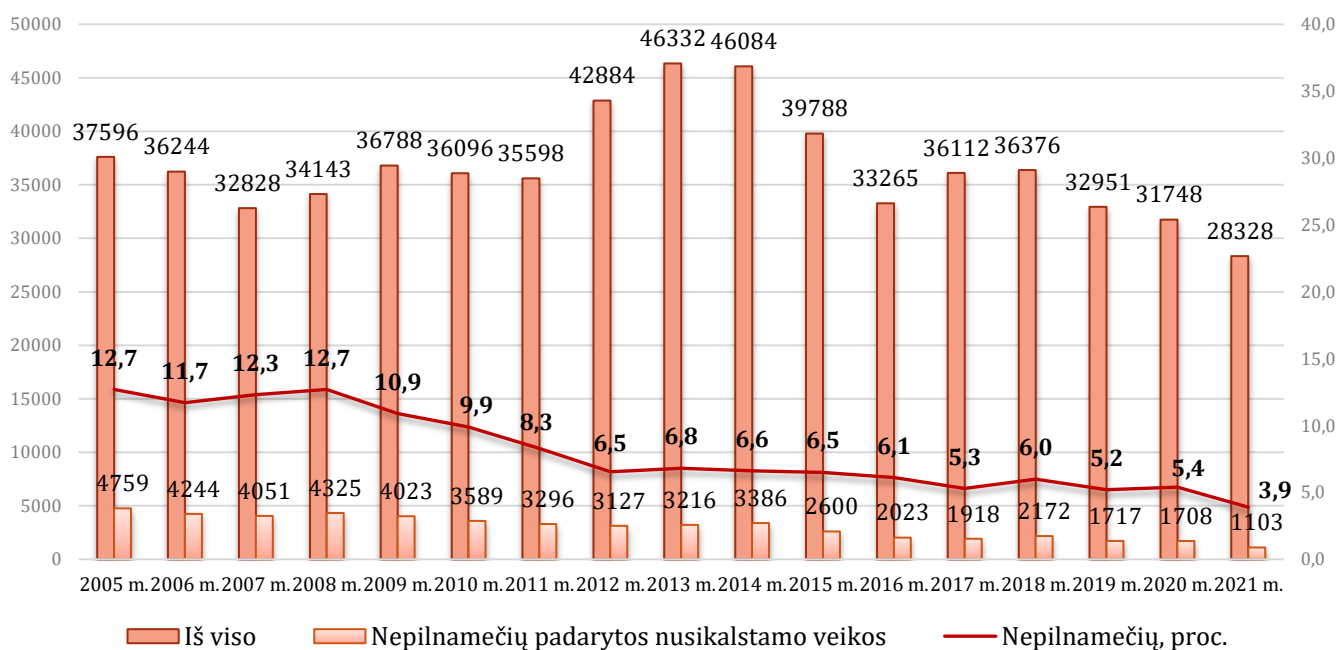
1 pav. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai (2005–2021 m.)

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2016 m. pasikeitė pagrindinių statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarka. Statistinis rodiklis „užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas pagal ikiteisminio tyrimo dėl padarytų nusikalstamų veikų pradėjimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie užregistruotas nusikalstamas veikas ataskaitose buvo skaičiuojami pagal duomenų apie pradėtus ikiteisminius

tyrimus dėl nusikalstamų veikų įrašymo į Registro duomenų bazę datą. Statistinis rodiklis „ištirtų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas pagal procesinio sprendimo dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos priėmimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie ištirtas nusikalstamas veikas buvo skaičiuojami pagal duomenų apie priimtą procesinį sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos įrašymo į Registro duomenų bazę datą. Pasikeitus skaičiavimo tvarkai tik su išlyga galima lyginti 2016–2021 m. su ankstesnių metų užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų statistinius rodiklius.

Tikėtina, kad statistiniams duomenims įtakos turėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo 2020 m. lapkričio 7 d. (Nr. 1226), galiojęs iki 2021 m. liepos 1 d. Galima daryti prielaidą, kad paskelbtas karantinas šalyje turėjo įtakos 2021 m. ištirtų nusikalstamų veikų, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai, sumažėjimui.

Nepilnamečiai įtariamai (kaltinami) padarė 3,9 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų. Lyginant 2005–2021 m. statistinius duomenis, matyti, kad ši dalis yra viena mažiausių per pastaruosius du dešimtmečius: 2005 m. – 12,7 proc., o 2021 m. sumažėjo iki 3,9 proc. (žr. 2 pav.). Žymesnis nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų dalies mažėjimas matyti pastaruosius dešimt metų.

2 pav. Ištirtos nusikalstamos veikos (2005–2021 m.)

917 (83,1 proc.) nusikalstamų veikų buvo padarytos miestuose, o 186 (16,9 proc.) – kaimo vietovėse (žr. 1 lentelę). Lyginant pastarųjų septyniolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad anksčiau vyravusi tendencija, kad du trečdaliai ištirtų nusikalstamų veikų, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai, padaromos miestuose, o trečdalis – kaimo vietovėse, 2019 m.

pasikeitė. 2019-2021 m. padidėjo nusikalstamų veikų dalis kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai, miestuose ir sumažėjo kaimuose.

1 lentelė. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai, padarytos mieste ir kaimo vietovėse (2005–2021 m.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mieste	3266	2860	2681	2941	2668	2399	2206	2085	2036	2083	1757
Kaime	1491	1383	1365	1381	1354	1190	1089	1038	1089	1303	843
Kita ¹	2	1	5	3	1			4	1		
Iš viso	4759	4244	4051	4325	4023	3589	3296	3127	3126	3386	2600
Mieste (proc.)	68,6	67,4	66,2	68,0	66,3	66,8	67	66,5	65,1	61,5	67,6
Kaime (proc.)	31,3	32,6	33,7	31,9	33,7	33,2	33	33,2	34,9	38,5	32,4

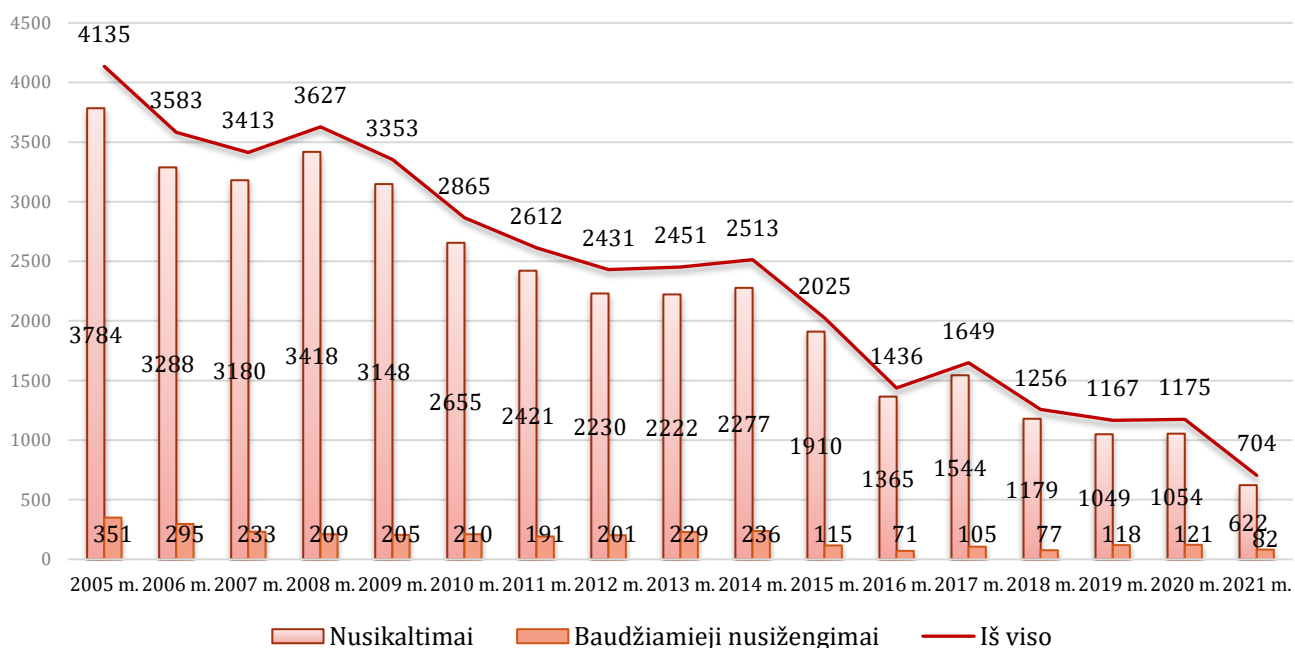
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mieste	1292	1329	1495	1262	1322	917
Kaime	597	424	479	357	386	186
Kita ²	134	165	198	98		
Iš viso	2023	1918	2172	1717	1708	1103
Mieste (proc.)	63,9	69,4	68,8	73,5	77,4	83,1
Kaime (proc.)	29,5	22,1	22,1	20,1	22,6	16,9

¹Iširta nusikalstamų veikų, padarytų laive, lėktuve, Lietuvos Respublikos ambasadoje ar užsienio valstybėje.

²Iširta nusikalstamų veikų, padarytų laive, lėktuve, Lietuvos Respublikos ambasadoje ar užsienio valstybėje.

2. Nepilnamečiai asmenys, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2021 m. nustatyti 704 nepilnamečiai (14–17 m.), įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu: 88,4 proc. įtariamai (kaltinami) padarę nusikaltimus ir 11,6 proc. – baudžiamuosius nusižengimus. Analizuojant statistinius duomenis, matyti, kad per septyniolika metų nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikalstamas veikas, sumažėjo nuo 4135 iki 704, t. y. net 83 proc. (žr. 3 pav.).

3 pav. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu (2005–2021 m.)

2021 m. nepilnamečiai įtariamai padarę 198 vagystes, iš jų: 31 vagystė įsibraunant į gyvenamąsias patalpas, 50 iš parduotuvių ir kitų prekybos vietų, 35 transporto priemonių vagystės. Palyginti su 2008 m., nusikalstamos veikų skaičius, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai, itin sumažėjo. Ypač sumažėjo nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų, plėšimų, vagysčių įsibraunant į gyvenamąsias patalpas, vagysčių iš parduotuvių ir kt. prekybos vietų, transporto priemonių vagysčių, vagysčių iš transporto priemonių ir viešosios tvarkos pažeidimų. Kiek mažiau sumažėjo seksualinio pobūdžio nusikaltimų (žr. 2 lentelę). Pažymėtina, kad nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimo tendencijos pastebimos ir suaugusiųjų tarpe.

2 lentelė. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, pagal nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų rūšį (2008–2021 m.)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nužudymai	23	17	18	18	9	13	16
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	31	21	21	15	18	8	9
Išžaginimai	20	29	21	29	17	11	14
Seksualinis prievartavimas	32	36	38	32	17	21	26
Plėšimai	620	527	396	358	281	203	218
Vagystės įsibraunant į gyvenamąsias patalpas	378	327	284	268	213	179	204
Vagystės iš parduotuvių ir kt. prekybos vietų	224	221	171	167	145	151	182
Transporto priemonių vagystės	337	298	264	158	185	192	201
Vagystės iš transporto priemonių	193	148	116	61	56	58	55
Viešosios tvarkos pažeidimai	360	390	372	329	382	372	404

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nužudymai	13	5	12	8	3	4	1
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	8	10	10	6	8	2	2
Išžaginimai	13	8	11	10	11	5	12
Seksualinis prievartavimas	14	18	29	10	14	13	15
Plėšimai	247	157	158	140	96	89	28
Vagystės įsibraunant į gyvenamąsias patalpas	174	171	107	105	85	71	31
Vagystės iš parduotuvių ir kt. prekybos vietų	139	58	89	132	106	135	50
Transporto priemonių vagystės	196	131	110	97	63	103	35
Vagystės iš transporto priemonių	41	20	16	17	30	10	17
Viešosios tvarkos pažeidimai	337	222	244	183	177	142	81

Dauguma – 90,9 proc. – nepilnamečių, kurie įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, buvo vaikinai, 9,1 proc. – merginos. Lyginamuoju laikotarpiu mažiausia merginų dalis buvo 2006 m. (6,3 proc.) ir 2009 m. (6,5 proc.), o didžiausia – 2011 m. (9,5 proc.), 2012 m. (10,9 proc.), 2018 ir 2019 m. (9,6 proc.).

Analizuojant statistinius duomenis apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių amžių, matyti, kad daugiausia (49,5 proc.) nusikalsta 17 metų amžiaus, kiek mažiau (40,1 proc.) – 16 metų amžiaus nepilnamečių. Beveik visi (694, t. y. 98,6 proc.) nepilnamečiai buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, dešimt - užsienio valstybės piliečiai. Panašios tendencijos nekinta per pastaruosius septyniolika metų. Lyginant statistinius duomenis apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių išsilavinimą, matyti, kad panaši nepilnamečių dalis turėjo pradinį (323, t. y. 45,8 proc.) ir pagrindinį (342, t. y. 48,6 proc.) išsilavinimą, vidurinį išsilavinimą turėjo 3 proc., profesinį – 0,6 proc., o 2 proc. neturėjo jokio išsilavinimo (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, pagal lytį, amžių, pilietybę, išsilavinimą ir užimtumą (2021 m.)

	Skaičius	Proc.
Pagal lytį		
Berniukai	640	90,9
Mergaitės	64	9,1
Pagal amžių		
14 m.	19	2,7
15 m.	54	7,7
16 m.	282	40,1
17 m.	349	49,5
Pagal pilietybę		
Lietuvos Respublikos pilietis	694	98,6
Užsienio valstybės pilietis	10	1,4
Asmuo be pilietybės	-	-
Pagal išsilavinimą		
Pradinis	323	45,8
Pagrindinis	342	48,6
Vidurinis	21	3
Profesinis	4	0,6
Neturi išsilavinimo	14	2
Pagal užimtumą		
Mokėsi	509	72,3
Nesimokė ir nedirbo	96	13,6
Kiti	75	10,7

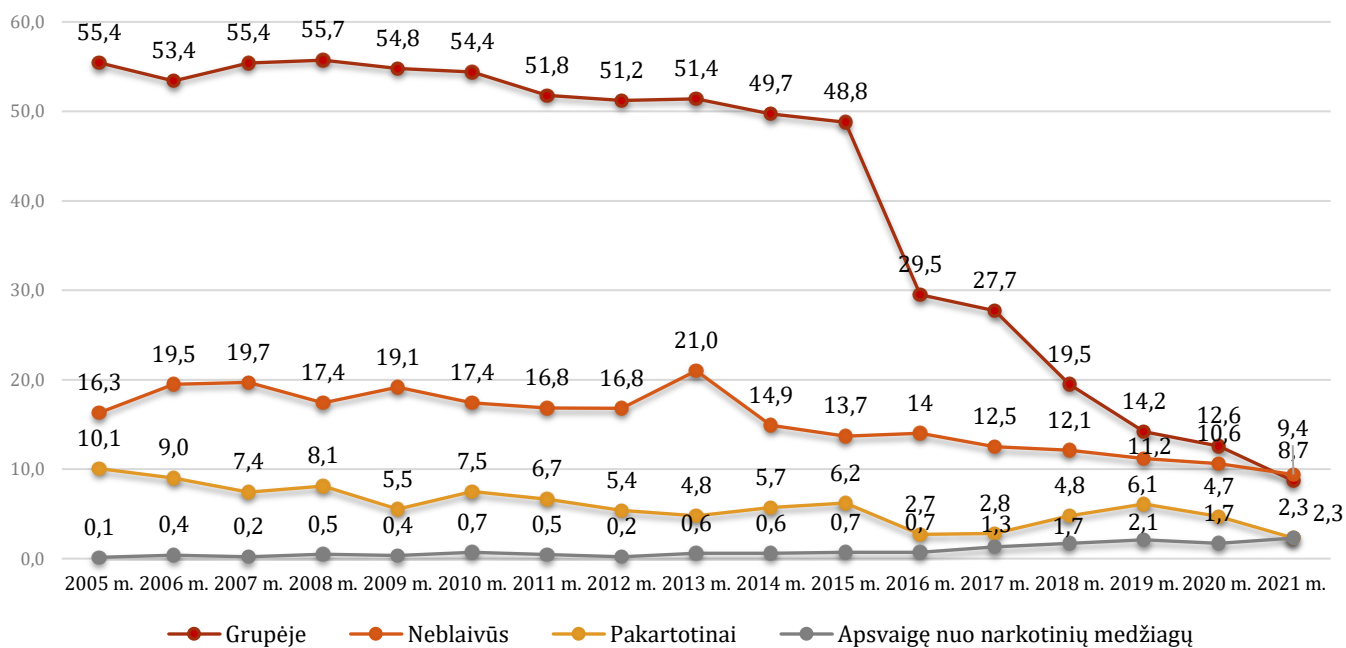
Analizuojant įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių užimtumą, matyti, kad dauguma – 509 (72,3 proc.) – jų mokėsi, 96 (t. y. 13,6 proc.) nepilnamečiai nedirbo ir nesimokė.

Atkreiptinas dėmesys, kad 61 (t. y. 8,7 proc.) įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai nusikalstamas veikas padarė grupėje. Iš jų 19 (31,1 proc.) – nusikalto nepilnamečių grupėje, daugiau nei pusė – 38 (62,3 proc.) – suaugusiųjų ir nepilnamečių grupėje, o keturi (6,7 proc.) – nepilnamečių ir mažamečių grupėse.

2021 m. nustatyti 66 nepilnamečiai (t. y. 9,4 proc. nuo visų įtariamų nepilnamečių), kurie nusikalstamas veikas padarė būdami neblaivūs bei 16 nepilnamečių (t. y. 2,3 proc.), kurie nusikalstamas veikas padarė apsvaigę nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Pakartotinai nusikalstamas veikas padarė 18 (2,3 proc.) įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių (žr. 4 pav.).

Lyginant pastarųjų septyniolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad, smarkiai sumažėjo nepilnamečių, kurie įtariamai (kaltinami) nusikalstamas veikas padarė grupėje, dalis nuo visų įtariamų nepilnamečių (2005 m. ji buvo 55,4 proc., o 2021 m. – 8,7 proc.). Taip pat sumažėjo ir neblaivių nepilnamečių dalis (nuo 16,3 proc. iki 9,4 proc.), tiesa, 2013 m. ji buvo šoktelėjusi iki 21 proc. Panašios mažėjimo tendencijos matyti ir pakartotinai nusikaltusių asmenų – jų dalis sumažėjo nuo 10,1 proc. 2005 m. iki 2,3 proc. 2021 m. Priešingos didėjimo tendencijos matyti

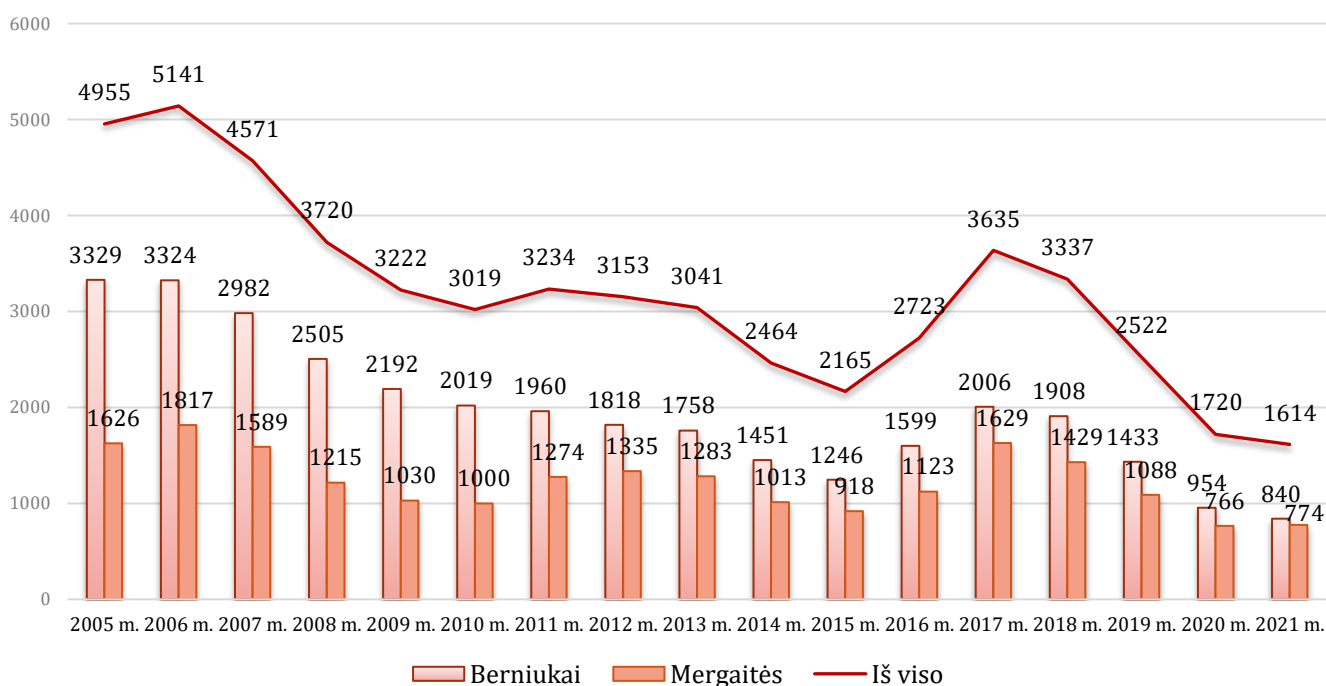
apsvaigusiu nuo narkotiniu ar psichotropiniu medziagu atveju – 2005 m. tokiu asmenu buvo 0,1 proc., o 2021 m. išaugo iki 2,3 proc.

4 pav. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, kurie nusikalto grupėje, pakartotiniai, apsvaigę nuo alkoholio ir narkotinių medžiagų, proc. (2005–2021 m.)

3. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų (remiantis išankstiniais duomenimis)

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2021 m. Lietuvoje nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 1614 vaikų, iš jų – 840 berniukų (52 proc.) ir 774 mergaitės (48 proc.). Taigi, remiantis užregistruotais atvejais, berniukai nusikaltimo aukomis tampa šiek tiek dažniau nei mergaitės. Atkreiptinas dėmesys, kad, palyginti su ankstesniais metais, 2021 m. padidėjo nukentėjusių mergaičių lyginamoji dalis, pvz., 2010 m. jų buvo 33,1 proc., o 2021 m. – 48 proc. Lyginant pastarųjų septyniolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad mažiau vaikų nukenčia nuo nusikalstamų veikų: 2005 m. – 4955, 2015 m. sumažėjo iki 2165, tačiau nuo 2016 m. pradėjo augti ir 2017 m. išaugo iki 3635. Nukentėjusių vaikų skaičiaus augimui turėjo įtakos tai, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais dažniau nukentėjusiais pripažįstami nepilnamečiai šeimos nariai. Nuo 2017 m. situacija keitėsi – nukentėjusiųjų vaikų skaičius stabiliai mažėjo ir 2020 m bei 2021 m. pasiekė mažiausią reikšmę per visą lyginamąją laikotarpį (žr. 5 pav.).

5 pav. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų (2005–2021 m.)

Pagal amžiaus grupes dažniausiai nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 10–13 metų vaikai – 411 (t. y. 25,4 proc.) ir 16–17 metų vaikai – 400 (t. y. 24,8 proc.), šiek tiek rečiau – 14 – 15 metų vaikai – 335 (t. y. 20,8 proc.). 201 (t. y. 12,5 proc.) nukentėjusiųjų buvo 7–9 metų, kiti – iki 6 metų (žr. 4 lentelę).

Dauguma (1606, t. y. 99,5 proc.) nukentėjusių vaikų buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, 7 – užsienio valstybės piliečiai ir vienas vaikas be pilietybės. Analizuojant nukentėjusių vaikų užimtumą, matyti, kad dauguma jų 1212 (t. y. 75,1 proc.) mokėsi mokyklose, 134 (t. y. 8,3 proc.) lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigas, 10 (t. y. 0,6 proc.) – nesimokė (žr. 4 lentelę).

Nuo tėvų nukentėjo 520 vaikų (t. y. 32,3 proc. visų nukentėjusiųjų), nuo patėvių ar įtėvių – 144 vaikai (t. y. 8,9 proc.), nuo globėjų – 11 vaikų, nuo artimųjų ir giminaičių – 77 vaikai, nuo pedagogų – 8 vaikai. Lyginant su 2010 m., matyti, kad vaikai dažniau nukentėjo nuo tėvų (2010 m. – 360, 2011 m. – 686, 2012 m. – 815, 2013 m. – 855, 2014 m. – 628, 2015 m. – 498, 2016 m. – 574, 2017 m. – net 965, o 2020 m. – 499, 2021 – 520). Pastarųjų keturių metų nukentėjusiųjų nuo tėvų skaičiaus išaugimas sietinas su tuo, kad, palyginti su 2010 m., pastebimai padaugėjo vaikų, kurie nukentėjo nuo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, ir išaugo nukentėjusių nuo vengimo išlaikyti vaikus skaičius.

4 lentelė. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų, pagal lytį, amžių, pilietybę ir užimtumą (2021 m.)

	Skaičius	Proc.
Pagal lytį		
Berniukai	840	52
Mergaitės	774	48
Pagal amžių		
0–2 m.	79	4,9
3–6 m.	188	11,6
7–9 m.	201	12,5
10–13 m.	411	25,4
14–15 m.	335	20,8
16–17 m.	400	24,8
Pagal pilietybę		
Lietuvos Respublikos pilietis	1606	99,5
Užsienio valstybės pilietis	7	0,4
Asmuo be pilietybės	1	0,1
Pagal užimtumą		
Mokėsi mokykloje	1212	75,1
Lankė ikimokyklinę įstaigą	134	8,3
Nesimokė	10	0,6

Nusikalstamos veikos padarymo metu žuvo 6 vaikai. Turtinę žalą patyrė 61 vaikas, 589 (t. y. 36,5 proc.) – fizinį smurtą, 81 vaikas patyrė seksualinę prievartą, 55 – psichologinę prievartą, 28 – nepriežiūrą (žr. 5 lentelę). Lyginant 2008–2021 m. duomenis, matyti, kad pastebimai (nuo 37 iki 6 atvejų) sumažėjo dėl nusikalstamos veikos žuvusių vaikų skaičius.

5 lentelė. Užregistruota vaikų (iki 18m.), nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų, kai nukentėjęs patyrė žalą (2021 m.)

	Skaičius	Proc.
Žuvo	6	0,4
Patyrė turtinę žalą	61	3,8
Patyrė fizinį smurtą	589	36,5
Patyrė seksualinę prievartą	81	5
Patyrė psichologinę prievartą	55	3,4
Patyrė nepriežiūrą	28	1,7

Dažniausiai vaikai nukentėjo nuo smurtinio pobūdžio nusikalstamų vaikų: nuo fizinio skausmo sukėlimo – 896 (t. y. 55,5 proc.), nuo nesunkių sveikatos sutrikdymų – 41 (2,5 proc.), visa tai sietina su smurtu artimoje aplinkoje. Gana dažnai vaikai nukentėjo nuo tvirkavimo – 122 (7,8 proc.), seksualinės prievartos – 35 (2,2 proc.), išžaginimų – 31 (1,9 proc.) nukentėjęs vaikas. Vaikai taip pat nukentėjo nuo vagysčių – 21 (1,3 proc.), nuo plėšimų – 10 (0,6 proc.). Dėl Kelių transporto eismo saugumo taisyklių (toliau – KTES) pažeidimo nukentėjo 144 (8,9 proc.) vaikai (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Nukentėjusių vaikų skaičius pagal atskiras nusikalstamas veikas (2008–2021 m.)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nužudymai su pasikėsinimais	10	9	12	12	12	3	7
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	14	9	10	5	3	3	5
Nesunkūs sveikatos sutrikdymai	372	321	257	226	191	127	112
Fizinio skausmo sukėlimas	479	474	471	600	984	1003	823
Išžaginimai su pasikėsinimais	62	54	64	56	67	35	37
Seksualiniai prievartavimai	52	63	61	44	67	33	37
Mažamečių asmenų tvirkavimai	39	38	55	87	45	62	31
Privertimas lytiškai santykiauti	3	5	5	2	8	6	5
Plėšimai	800	581	440	336	180	164	118
Vagystės	661	654	619	524	389	369	327
KTES pažeidimai	506	318	254	225	195	180	200

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nužudymai su pasikėsinimais	3	6	8	2	6	3	1
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	2	8	7	9	8	4	3
Nesunkūs sveikatos sutrikdymai	91	127	125	116	83	57	41
Fizinio skausmo sukėlimas	779	1100	1915	1797	1294	913	896
Išžaginimai su pasikėsinimais	34	48	61	61	44	30	31
Seksualiniai prievartavimai	45	56	64	40	54	31	35
Mažamečių asmenų tvirkavimai	38	44	96	151	94	104	122
Privertimas lytiškai santykiauti	3	2	2	2	-	2	2
Plėšimai	107	126	130	131	107	46	10
Vagystės	194	255	194	139	108	46	21
KTES pažeidimai	183	229	168	233	186	158	144

Lyginant 2008–2021 m. statistinius duomenis, matyti kelios teigiamos tendencijos. Viena – 2021 m. daug mažiau vaikų nukentėjo nuo plėšimų, vertinant tiek absoliučiais skaičiais (2008 m. – 800, 2021 m. – 10 arba net 98,8 proc.), tiek pagal jų lyginamąją dalį (2008 m. – 21,5 proc., o 2021 m. – 0,6 proc.). Panašios teigiamos tendencijos stebimos dėl vagysčių ir dėl KTES pažeidimų – per pastarąjį dešimtmetį daugiau nei du trečdalius (nuo 506 iki 144, arba net 71,5 proc.) sumažėjo nukentėjusiųjų, o jų lyginamoji dalis sumenko nuo 13,6 iki 8,9 proc. Lyginamuoju laikotarpiu nuo 661 iki 21, t. y. net 96,8 proc., sumažėjo vaikų, nukentėjusių nuo vagysčių, skaičius.

Parengė Vidaus reikalų ministerijos
Projektų ir kokybės valdymo skyriaus analitikė
Miglė Gelčytė